

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a múltban a magyar egészségnevelés legfőbb iránya és célja: *a megelőzés, az egyénnek mint dolgozónak és a családnak egészségvédelme, a munkahigiéné és legfőképpen az egészségvédelmi ismereteknek gyakorlatias elsajátíttatása.*

A dolgozók egészségi állapotának javulását szolgáló egészségügyi intézkedések a II. világháború alatt semmivé váltak. Súlyos károk érték az egészségügyi hálózatot. Csak a felszabadulás tette lehetővé a magyar nép egészségügyének kibontakozását. A szocialista egészségügy kialakulása mellett az *egészségtan tanítás múltjának baladó elvei és módszerei – mint baladó hagyományok – alapját képezték a felszabadulás utáni általános iskolai egészségnevelésnek*, de mementóként is figyelemztetnek az egészségneveléssel kapcsolatos teendőkre, feladatokra és e téren a társadalmi rendünkkel szembeni igen komoly felelősségre.

IRODALOM

1. Tanterv a polgári iskolák számára 1868.
2. Tanterv a polgári fiúiskolák számára 1877, 1879.
3. Tanterv a polgári leányiskolák számára 1877, 1887.
4. Tanterv a polgári leányiskolák számára 1908.
5. Tanterv a polgári fiúiskolák számára 1918.
6. Utasítások a polgári leányiskolák 1908-ban kiadott tantervéhez 1914.
7. Utasítások a polgári fiúiskolák számára 1927.
8. Fülöp Tamás: Egészségügyi szervezéstan, Medicina Könyvkiadó, 1969.

DR. SZÜCS LÁSZLÓ
Eger, Tanárképző Főiskola

Az általános iskola korszerűbb kémiaoktatásáért*

Az általános iskolai kémiaoktatás *rendszere, elméleti és gyakorlati alapjai, sőt szemlélete sem felel meg* már egészen a mai kor, a fejlődő iskola követelményeinek. A 13–14 éves gyermek gyakran korszerűbb ismereteket szerez az iskolán kívül – főleg a modern tömegkommunikációs eszközök segítségével –, mint amit jelenlegi tantervi körülmények között „hivatalosan” tanítunk vagy taníthatunk neki. Sokszor nem tudja (nem tudhatja) összeegyeztetni az iskolán kívül szerzett tudományos információit az iskolában kapott tananyaggal. (Gondolom, ez más természettudományos tárgyak esetében is fennállhat.) A korszerűség fogalma alatt gondolkodtató, reálisan

* A Tanárképző Főiskolák Kémiai Szakbizottsága ez év júniusában a Szegedi Tanárképző Főiskolán tartotta évi rendszeres tantárgypedagógiai (szakmetodikai) ankétját az OPI kémiai tanszékével közös rendezésben.

A „Módszertani Közlemények” c. folyóirat lapjain azért érdemes megemlékezni e hasznosnak bizonyult ankétról, mert olyan fontos témát tűzött napirendre, mint az *általános iskolai kémia tanítás korszerűsítése*. A szakbizottság ülésén részt vettek azok a kollegák is, akik az OPI által létrehozott kémiai tantárgyi munkabizottságban a kémiaoktatás általános iskolai alapkonceptióit hivatottak kidolgozni.

Az ankét vitaindító expozéját dr. Balázs Loránt kandidátus, az OPI kémiai tanszékének vezetője tartotta, részletesen és tudományosan elemezve kémiaoktatásunk jelenlegi helyzetét és tervezett fejlesztésének főbb irányait. A bevezető előadás, valamint a részletes vita főbb csomópontjai a teljesség igénye nélkül az alábbiakban összegezhetők.

tájékoztató, a felnövő, s már meglevő modern ipart figyelembe vevő kémiát kell oktatnunk annak formális elemei helyett. Egyidejűleg természetesen nem lebecsülve az ilyen korú gyermek szellemi színvonalát, logikai és absztraháló képességét.

A vitában részt vevők nagy fontosságot tulajdonítottak az *általános és középiskolai kémiaoktatás egymásraépülésének is*. Nem képzelhető el ugyanis, hogy komoly tudományos és pedagógiai igényességgel kidolgozható a középiskola kémiaoktatásának tanterve és rendszere mindaddig, amíg ugyanezt az általános iskola vonatkozásában megnyugtatóan és pontosan nem tisztáztuk. E két iskolatípus kémiaoktatásának egymásraépült tervében a legmagasabb szintű egységre van szükség, hogy tárgyunk oktatását korszerűnek és a kényelmetlen átfedésektől, törésektől mentesnek mondhassuk.

E gondolatnál párhuzamosan vetődött fel az állandó szakmai „*átértékelések*” kérdése is. Különösen az elmúlt évtizedben kezdett mind jobban tért hódítani az a felfogás, hogy a középiskolai kémiaoktatás hibáiért, problémáiért, az általános iskolában kialakított fogalmak „*átértékelésének*” szükségességét tették felelőssé. Így például az ionos „*szemlélet*” kialakításához a daltoni molekuláris szemlélet „*átértékelése*” szükséges. A tudományosság elve alapján az új általános iskolai tantervben feltétlenül kialakítandó egy olyan logikai-didaktikai koncepció, mely megszünteti vagy igen minimálisra csökkenti a fogalmak „*átértékelésének*” didaktikailag is kifogásolható jelenségét. A vitában érezhető volt, hogy ezzel elvileg sokan egyetértenek, de nem mindenki érzi könnyen megvalósíthatónak a teljesen „*átértékelésmentes*” kémiaoktatást. Egyáltalán milyen fogalmakat lehet akkor az általános iskolában használni, milyen lesz a kémia nyelvezete, hogyan oktatjuk majd az olyan nem könnyen magyarázható fogalmakat, mint például az affinitás, atomtömeg, molekula, sav-bázis elmélet stb. S sorolhatnám tovább az egymás után felvetődött jogos megjegyzéseket.

Olyan megállapítás is elhangzott, hogy az általános iskola jelen oktatási gyakorlatában sokszor a kémiai fogalmak tudományos igényű továbbfejlesztésének lehetőségét a kategórikusan kimondott tételekkel *szinte teljesen lezárjuk*. Ha például kimondjuk, hogy a só sav, és bázis terméke, akkor később nagyon nehezen juthatunk el a modern Brönsted-féle sav-bázis-elmélet megértéséhez. Ne zárjuk ki tehát a továbblépés lehetőségét, és ezért olyan fogalmakat alakítsunk ki, mely tovább építhető, s nem szorul teljes revízióra.

A szakbizottság részletes és hosszú vitájában megszívlelendő *javaslatok és ajánlások* is elhangzottak, melyekből néhányat szeretnék felidézni.

Az általános iskolai tanárképzés szempontjából is egyöntetű óhajként hangzott el, hogy szerencsés lenne abbahagyni az általános iskolai tanterv „*foltoztatását*”, és legkésőbb 3-4 év múlva korszerű általános iskolai tantervvel ajándékozunk meg általános iskoláinkat. A főiskolák kémiai tanszékeinek vezetői vállalták, hogy az ügy érdekében az új tanterv részletes és tüzetes kipróbálását gyakorló általános iskoláinkban más iskolákkal karöltve elvállalják, mert enélkül egyszerre és általánosan bevezetni nem lenne szerencsés dolog.

Teljes egyetértés alakult ki abban is, hogy a tantárgyi munkabizottság csak úgy fogjon hozzá a tanterv kidolgozásához, ha előzetesen pontosan *átgondolta és tisztázza*, hogy az összkémiai oktatás keretén belül *mit és hogyan akar tanítani*. Milyen célok elérését tűzi ki az általános iskolai tanterv keretei között. Elengedhetetlenül szükséges e munkához az *alapelvek tisztázása*, amelyek betartása határozza meg az ilyen vagy olyan tantervi koncepció megszületését.

Az új tanterv mélységében legyen *józanul mértéktartó*. Ugyanis a nem pontosan értelmezett korszerűsítés igénye sokszor a tanulandó anyag mennyiségi növeke-

dése felé tolhat el bennünket. S e maximalizmussal együtt járhat sok nehézkes, felesleges megfogalmazás, túlzott tudományoskodás is. Pontosan ezért nem érthetünk egyet például egy olyan koncepcióval, mely szinte a „teljes kémiát” felölélő anyagot szánja esetleg vitaalapként a tanterv nagyvonalú körülhatárolásához.

A tanterv alkotóinak nem szabad elfeledkezniük arról sem, hogy a tantárgyi korszerűsítésnek erőteljes *személyi és tárgyi feltételei* is vannak. A képesítés nélküli nevelők, a kevéssé felszerelt szertárak, a szaktanteremmel (kabinet) alig rendelkező iskolák, a pedagógustovábbképzés nem teljesen kiforrott rendszere, mind egy-egy visszahúzó komponense jelenleg a korszerűbb kémiaoktatásnak. Ezekkel ma még mind számolnunk kell.

Az OPI Kémiai Tanszéke, valamint a Tanárképző Főiskolák Kémiai Szakbizottsága nagy felelősséggel, egymás segítségét igényelve és elfogadva tárgyalt az általános iskolai kémiaoktatás közeli jövőjéről. E vázolt szerény gondolatsor természetesen néhány ötletet és alapvető megállapítást tartalmazhat csupán. De az anket gazdag vitaanyaga a kémiaoktatás legégetőbb, valószínű legaktuálisabb problémáinak megközelítéséhez vezetett el bennünket. Az ott elhangzottak pontosabb kritikai vizsgálata, és ezen az alapon a tantervi koncepció kidolgozása az egész közeli jövő sürgős feladata kell hogy legyen.

Okosan és közösen, sok gyakorlati szakember meghallgatásával, de tétovázó meditációk nélkül elfogadható eredményeket produkáló munkához és kísérlethez kell fognunk, hisz egy újabb generáció várja a korszerűbb kémiaoktatást, a modernebb tanterveket és a használhatóbb, a kémia tudományának eredményeit hűen tükröző jó tankönyveket.

E gondolatokkal és a szakmai, metodikai összefogás reméljük tartósan eredményes elhatározásával távoztunk a Tanárképző Főiskolák Kémiai Szakbizottságának szegedi ankétjáról.

DR. KERÉKGYÁRTÓ IMRE
Budapest

Szituáció és nevelés

A VILÁG jelenségei meghatározott *térben és időben* léteznek. Térhez, időhöz kötődnek gondolataink, tetteink is. A tér és idő életünk objektív valóságai. Függetlenek tőlünk, de a tételt megfordítani nem lehet, mert gondolataink, cselekedeteink sohasem válhatnak teljesen függetlenné attól a szituációtól, amelyben megszületnek. *Szituáción* ugyanis mindig azt a természeti, társadalmi környezetet, a körülöttünk levő dolgok vagy személyek tartós vagy pillanatnyi elrendeződését értjük, amelyben élünk, gondolkodunk, cselekszünk. Tőlünk független, rendszerint tartós szituációt teremt számunkra a kor, amelynek gyermekei vagyunk. Petőfivel felsőhajthatunk néha, hogy miért nem születünk ezer évvel előbb; Radnóttal megállapíthatjuk, hogy oly korban élünk e földön, – mindez nem változtat a tényen: Petőfi azáltal lett Petőfivé, Radnóti Radnótivá, hogy vállalták a *történelmi szituációt*, s mindazt, ami ebből feladatként hárulhatott rájuk. Lehettek korok, amelyben mérlegre kellett